

## Trao đổi với “AI”: Duyên khởi từ góc nhìn khoa học?

ISSN: 2734-9195 09:05 18/02/2025

Khoa học đã chứng minh rằng: Mọi sự vật hiện tượng đều không tồn tại độc lập, mà chỉ có ý nghĩa khi được đặt trong mối quan hệ tương tác với các yếu tố khác.

*AI cần trọng hơn khi trao đổi cùng Hà Bồ Đề!*

**Hà Bồ Đề:** Ngoài Phật ra, khoa học có ai đưa ra quy luật này và chứng minh được chưa?

**03mini AI:** Đúng là nhiều lý thuyết trong khoa học hiện đại, dù không sử dụng cùng một ngôn ngữ triết học như "duyên khởi", nhưng lại phản ánh những ý tưởng tương tự về sự liên kết, sự biến đổi và sự phụ thuộc lẫn nhau của mọi hiện tượng.



Hình minh họa tạo bởi công nghệ AI.

Cụ thể:

### 1. Vật lý lượng tử:

+ Trong thuyết lượng tử, các hạt cơ bản không được xem là những thực thể độc lập, mà là các excitations của các trường lượng tử. Chúng chỉ "xuất hiện" có ý nghĩa khi tương tác với các hạt hoặc trường khác.

+ Hiện tượng "rối lượng tử" (quantum entanglement) cho thấy rằng tính chất của các hạt có thể bị liên kết một cách mật thiết, đến mức không thể xác định một cách độc lập, điều này làm nổi bật ý tưởng rằng không có gì tồn tại hoàn toàn riêng rẽ.

## **2. Thuyết tương đối của Einstein:**

+ Thuyết tương đối cho thấy không gian và thời gian không phải là những nền tảng bất biến, mà thay đổi theo sự phân bố của vật chất và năng lượng. Điều này thể hiện sự phụ thuộc lẫn nhau giữa thực tại (không gian-thời gian) và các hiện tượng vật chất.

## **3. Hệ thống phức hợp và lý thuyết hỗn loạn:**

+ Các nghiên cứu về hệ thống phức hợp trong sinh thái học, kinh tế học hay thậm chí trong khoa học xã hội chỉ ra rằng mọi hệ thống đều là kết quả của sự tương tác giữa nhiều yếu tố.

+ Mỗi thành phần trong hệ thống, dù riêng lẻ có thể có đặc tính riêng, nhưng chỉ khi kết hợp với các yếu tố khác mới tạo nên những hiện tượng mới, không ai "làm chủ" hay "chiếm hữu" hoàn toàn.

## **4. Quá trình chuyển hóa và bảo toàn:**

+ Trong phản ứng hóa học hay các quá trình vật lý, nguyên lý bảo toàn (chẳng hạn bảo toàn năng lượng, khối lượng) cho thấy rằng mọi thứ chỉ chuyển hóa từ dạng này sang dạng khác.

+ Các phản ứng cho thấy rằng các thành phần ban đầu không tồn tại độc lập mà phải biến đổi để tạo ra sản phẩm mới, điều này tương đồng với ý niệm "nhân tác quả", trong đó các nhân duyên tương tác để "sinh" ra quả mới.

Tóm lại, mặc dù khoa học không diễn đạt dưới dạng "duyên khởi" hay "vô thường, vô ngã" như trong giáo lý Phật giáo, nhưng qua các lý thuyết và thực nghiệm, khoa học đã chứng minh rằng:

- Mọi sự vật hiện tượng đều không tồn tại độc lập, mà chỉ có ý nghĩa khi được đặt trong mối quan hệ tương tác với các yếu tố khác.

- Sự thay đổi, chuyển hóa liên tục là bản chất của tự nhiên, không có gì là bất biến và độc lập.

Như vậy, có thể nói rằng, ngoài Phật giáo, khoa học hiện đại đã đưa ra và chứng minh thông qua nhiều lý thuyết cũng như thực nghiệm rằng sự tồn tại của vạn vật luôn dựa vào mối liên hệ, tương tác lẫn nhau - điều này về cơ bản tương đồng với quy luật duyên khởi.

Tác giả: **AI-HÀ BỒ ĐỀ**